

Specifične teškoće u učenju, disleksija, disgrafija, diskalkulija - način rješavanja u Europi i u našoj zemlji

Disleksija je teškoća koja se ne otkriva lako pa djeca i odrasli s disleksijom najčešće ostaju neotkriveni i to predstavlja značajan problem. Od redovne populacije djece 5 do 10% s takvim teškoćama ostaju neotkriveni kao i njihove poteškoće na životnom putu te poduzimaju li nešto u vidu potpore ili terapije, ukoliko je potrebna.

Istom, tim stručnjaka može doći do potpune i sigurne dijagnoze. No, zahvaljujući stručnom znanju moguće je i na osnovi svakodnevnih opažanja doći do pokazatelja koji mogu biti indikatori za disleksiju. Zapažanja odgajatelja, učitelja, roditelja, nastavnika, medicinskih sestara, liječnika pedijataru i ostalih stručnjaka su dragocjena u cilju otkrivanja djece i odraslih s disleksijom. Stoga se nameće zahtjev za što bržim upoznavanjem problema disleksije i za što boljom edukacijom bliže i dalje okoline.

Taj izazov pokušavaju riješiti i razne zemlje u Europi već niz godina. Kao rezultat napora nastala su razna nacionalna udruženja.

Sa željom da se u cijeloj Europi ujedine i izjednače naponi u razumijevanju i pomaganju djeci, ali i odraslima s disleksijom, te da se unaprijedi njihovo učenje i olakša njihovo uključivanje u život, osnovano je "European Dyslexia Association" (EDA), 1987. u Bruxellesu, u početku s osam zemalja članica. Do danas već ima 25 zemalja članica.

Godine **1992.** osnovana je u našoj zemlji "Hrvatska udruga za disleksiju" (HUD) i postala je članica EDA udruge. Aktivnosti naše Udruge povezane su od tada u velikoj mjeri s aktivnostima EDA-e. EDA **1993.** provodi akciju pod nazivom "1993. - godina ranog otkrivanja i prevencije disleksije". HUD u suradnji s Ministarstvom za prosvjetu priprema projekt "Rana prevencija disleksije u dječjim vrtićima i izbjegličkim kampovima u Zagrebu. (Prosljeđen je PHARE uredu u Bruxellesu).

U **1994.** godini vodi se akcija "Disleksija - propisi u osnovnim školama diljem Europe".

Akcija EDA za **1995. i 1996.** godinu vodila se pod nazivom "Godina edukacije učitelja". HUD u vezi toga organizira trodnevno savjetovanje u zajednici s Osnovnom školom "Vladimir Gortan" u Rijeci pod naslovom "Noviji pristupi djeci s teškoćama čitanja i pisanja", te nekoliko jednodnevnih savjetovanja po školama u Zagrebu.

Godina **1997.** proglašena je godinom "Sto godina disleksije", od godine prvog dijagnostičiranja odnosno prvog zapisa o disleksiji. Provodi se akcija "Osiguravanje mogućnosti zaposlenja za mlade ljude".

U godini **1997./98.** provodi se akcija

a) "Pristup informacijama". U zajednici s "International Federation of Library Associations", disleksija je uvrštena kao specifična teškoća u jednu od sekcija udruge "Knjižnice u službi osoba s teškoćama". Iste godine HUD izdaje Bilten koji je namijenjen stručnjacima i roditeljima djece s teškoćama u učenju.

b) Udruga "European Children in Crisis" (Europska djeca u krizi) u zajednici s EDA udrugom provodi akciju "Language Shock" (Šok učenja novog jezika za dislektičnu djecu). Namijenjen je podizanju svijesti okoline o djeci s disleksijom, specifičnim teškoćama u učenju, a koja se sele s obitelji iz zemlje u zemlju i suočeni su s uključivanjem u drugu kulturu i s učenjem jednog ili više jezika.

Nada Lovrić, prof.
koordinatorka Europskog udruženja za disleksiju, Zagreb

Susreti

Dopredsjednica EDA-e u Zagrebu

Krajem svibnja ove godine dio članova Upravnog odbora HUD-a susrelo se u Zagrebu s gospođom Gydrom Skat Nielsen, dopredsjednicom EDA-e. U kratkom razgovoru gospođa Nielsen zanimala se za problematiku rada naše Udruge i o broju članova. Savjetovala nas je da je poželjno imati u članstvu omjer 50% profesionalaca i 50% dislektičara. Kad je takav odnos u Udruzi, lakše se dobije novčana pomoć.

Doznali smo da je u Danskoj Fakultet za jezike proveo ispitivanje čitanja. Ispitanici su čitali praktične tekstove: telefonske imenike, programe putničkih agencija, novinskih članaka te traženje puta na kartama.

Mnogo ljudi imalo je teškoća u čitanju, u Danskoj čak 25% populacije. Nakon toga se fokusirala disleksija, te je 1993. pod okriljem Europskog udruženja za disleksiju počela internacionalna kampanja o prevenciji disleksije. Objavljivali su se članci u novinama i organizirali tečajevi koji su trajali tri do četiri mjeseca isto pod okriljem EDA-e.

Organizirana je internacionalna kampanja podučavanja učitelja, te u najnovijoj kampanji kako u knjižnicama doći do informacija o disleksiji.

The International Federation of Library Associations imala je 1997. (kolovoz-rujan u Kopenhagenu) međunarodni kongres kada su EDA i IFLA zajedno organizirale radionicu o disleksiji u kojoj je sudjelovalo šezdesetak osoba i predsjednik EDA-e gosp. Robin Salter.

IFLA se već od 1960. brine o korisnicima s različitim hendikepima, a od 1997. osnovan je odjel za disleksiju.

Gordana Baričević, prof. logoped

Strpljivost, pohvale, rad

Kako prepoznati i pomoći djetetu u svladavanju početnoga čitanja i pisanja?

Ako roditelji ili učitelji zapaze u djetetovom ponašanju sporost, nesigurnost, sramežljivost, pretjeran nemir, neurednost, slabiju koncentraciju, a uz to i različite teškoće vezane uz zaostajanje u razvoju govora i jezika kao: teškoće u razumijevanju govora, teškoće artikulacije, prisutnost agramatizama, oskudan vokabular ili pak mucanje, to su samo neke od smetnja koje se mogu vrlo lako zapaziti u ponašanju djeteta, a na osnovi njih možemo posumnjati da će dijete imati lošiji uspjeh u svladavanju početnoga čitanja i pisanja. Uz to mogu biti izražene i neke teškoće u koordinaciji, nespretnost u provođenju fine kontrole i koordinacije. Zapaža se često i određena neurednost koja se u pisanju iskazuje kao neuredan rukopis.

Kod ovakve djece dominiraju teškoće u percipiranju prvoga glasa u zadanoj riječi, slabija analiza i sinteza glasova u riječima, odnosno slabost u diskriminiranju glasova ili riječi.

Vrlo često je očito i zrcalno pisanje slova, ali i brojki, razna okretanja prilikom crtanja, neusvojena orijentacija (lijevo-desno).

Na osnovi svih tih znakova ili samo nekih, koji se mogu pojaviti u raznim međusobnim kombinacijama, može se opravdano posumnjati da će dijete imati poteškoće u opismenjavanju, što nas upozorava da se srećom najčešće radi o blažim teškoćama u čitanju i pisanju, ali ponekad i o tzv. ozbiljnijim specifičnim teškoćama.

U oba slučaja važno je da roditelji, odnosno učitelji zatraže savjet i pomoć što je moguće ranije, dakle čim zamijete neke od navedenih znakova, odnosno simptoma kod djeteta.

Detaljnim ispitivanjem u specijaliziranim ustanovama, nakon testiranja psiholingvističkih sposobnosti djeteta, može se ustanoviti postojanje teškoća u čitanju i pisanju, odnosno smetnje tipa disleksije i disgrafije.

Dijete kod kojega se utvrdi postojanje ovih smetnja, bit će upućeno na specijalne vježbe čitanja i pisanja, odnosno logopedski tretman. Budući da kod djeteta s ovim teškoćama, uz ostale navedene teškoće (kliničke znakove), dominiraju smetnje slušnog zapažanja odnosno razlikovanja, učimo ga da postupno razvija naviku polaganijeg, ali točnijeg čitanja. Prilikom pisanja neophodno je ukazivati mu na pogreške i inzistirati na njihovom ispravljanju, pri čemu osobitu pozornost treba posvetiti slušnoj analizi i sintezi u riječima.

Osobito je važno da učitelj bude upoznat s teškoćama djeteta. Učitelj koji detaljno poznaje probleme, može učenika razumjeti i olakšati mu početne teškoće u opismenjavanju.

If the dyslexic child does not learn the way you teach, can you teach him the way he learns?

Ako dislektično dijete ne uči kako ga vi podučavate, možete li ga podučavati na način kako on uči?

*Harry T. Chasty, B. Sc.M.Sc (Psihology), Ph.D;
F.R.S.A. Consultant in Learning Abilities and Difficulties*

Učitelj, odnosno učiteljica, koji su upoznati s djetetovim poteškoćama, zauzet će svakako tolerantniji stav prema učenikovim problemima i kroz duže vremensko razdoblje tolerirati njegov slabiji uspjeh u čitanju i pisanju.

Nastojat će smjestiti dijete u prvu klupu ili što bliže ploči. Imat će na umu da za intenzivniji rad s ovakvim djetetom koristi vrijeme najbolje koncentracije, u jutarnjim satima ili na početku nastave. Osigurat će mu što više vremena i ponavljanja prilikom pisanja diktata. Omogućit će mu rad u više kraćih navrata. Izbjegavat će i neće učenika prisiljavati na čitanje težih i dužih štiva.

Provjerit će je li dijete pravilno razumjelo tekst. Neće mu zadavati preteške pismene zadaće. Tolerirat će nespretniji rukopis i prilikom ocjenjivanja uzimati u obzir i uloženi trud. Nipošto takvog učenika neće podvrgavati testovima brzog čitanja. Pohvaljivat će ga i nagrađivati nakon svakog uspješno svladanog zadatka. Ako je moguće, u početku će izbjegavati ocjenjivanje, kako se dijete ne bi obeshrabrilo negativnim ocjenama.

U početku se učenika može potpuno osloboditi pismenih, testovnih zadaća, a kasnije mu omogućiti više vremena za njih.

Znajući da je smanjena mogućnost koncentracije, jedan od simptoma disleksije, ne treba ga kažnjavati zbog eventualne nepažnje za vrijeme nastave. Uvijek treba imati na umu da nije riječ o djetetu koje ne želi ili neće, nego ne može.

Strpljivost, optimizam i pohvale nastavnika, uz pojačan individualni tretman u okviru produžene nastave i kod kuće, bit će presudan činitelj u prevladavanju teškoća čitanja i pisanja.

Nezadovoljstvo odraslih zbog toga što djetetovo opismenjavanje ne uspijeva onako kako se to očekuje za njegovu dob, te loše vrednovanje od vršnjaka, nerijetko kod djeteta uzrokuju doživljaj frustracije, što možemo izbjeći ustrajnim radom i dobrom suradnjom na relaciji učitelj-roditelj-logoped (terapeut) i tako spriječiti nakupljanje emocionalnih problema koji sekundarno mogu dovesti do neurotizacije i nepoželjnih oblika ponašanja.

Ana Zorić, prof. logoped

Tko je tu lud

Ulomak iz kronike o mojoj obitelji

Smjenjuju se dani i mic po mic, školska godina je pri kraju! Učim s Dankom i jedva hvatam tempo! Teško je to i frustrirajuće i za mene i za njega. Čitam i pišem lektiru, pišem "teze" iz povijesti, zemljopisa i prirode i sve u svemu, silno se trudim, ostajem čak i kod kuće ne bi li u pospanu Dankovu glavu ulila minimum znanja dovoljan da prode VI. razred. Za to vrijeme on nezainteresirano ili leži preko stola ili gleda kroz prozor gdje su mu "frendovi".

Jučer smo se, npr. dogovorili da ćemo učiti od 18 sati do 19,30! U 18,15 počela sam ga tražiti po susjedstvu! Kad sam ga našla, bilo je već oko 18,30 i dok je izvolio sjesti za stol, bilo je već blizu 19 sati! I tad je počelo!

"Samo brzo čitaj, čekaju me frendovi!" - kaže i gleda kroz prozor. Jedva ga privolim da sjedne na stolac do mene, jer on bi sjedio, ležao na kauču ili na drugoj strani stola. Pokušavam mu pročitati tekst koji bi trebao ponoviti.

"Brzo dalje! To sve znam!", tjera svoje.

"Super! Kad znaš, ponovi!", raste mi tlak.

Muk, pa zatim pita odsutno: "Što si ono rekla?"

Čitam ponovno i kažem: "Ponovi!"

Mumlja nešto sasvim nerazgovjetno.

"Otvori usta i razgovjetno ponovi rečenicu!", inzistiram. Riječ je o pojasevima života, uz more. Ne može upamtiti riječ "pojas", a kamoli stvoriti sliku morske obale s pojasevima: pojas na granici kopna i mora, pojas prskanja mora, pojas plime i oseke i pojas stalno uronjen u more, iako je na moru iz godine u godinu barem mjesec dana.

"Imaš li osam kuna?", pita, pa kaže: "Nisam još nikad imao vodeni pištolj!" Nije ga briga za pojaseve, hranidbene lance u moru, fotosinteze biljnih planktona, nije ga briga za hobotnice ni trpove, ne mari za crvene moruzge, puževe samce, ni morske ježince, morske medvjedice, ni pliskavice..., a meni raste tlak i bijes..

"Danko, pročitala sam cijelu ovu knjigu! Prekrasna je! Napisala ti sasvim kratke teze, ostajem kod kuće ne bi li usula nekakvo znanje u tu tvoju glavu, tražim te po susjedstvu i sve što zahtijevam jest da sabrano sjediš, slušaš i barem pokušaš ponoviti i zapamtiti. Na tebi je samo da surađuješ, a tebe nije briga! Svega mi je dosta!", živčanim i vičem. "Gadi mi se već i škola i ti i život! Voljela bih da umrem pa da svu tu brigu skinem s vrata, a ti se onda kopaj kako znaš. Jedino ti ja mogu pomoći, a ti si takva nezainteresirana bitanga!", bjesnila sam svjesna da valjam gluposti i gužvala knjigu u ljutini. Htjela sam ga udariti, ali mi se ruka omakla i udarila sam u škaru koje su stajale na stolu, one su pale zabivši se vrhovima u pod. Dok sam se pokušavala smiriti, mislila sam tko je tu lud: ja, Danko ili nastavni plan. Lukina skripta iz Osnova šumarstva na I. godini fakulteta činila

mi se jednostavnijom, nego Dankova knjiga iz prirode za VI. razred osnovne škole!

"No, dobro!", rekao je Danko, nakon što sam se uspjela smiriti i malo pogledavajući kroz prozor, malo na sat, ponavljao je, više mehanički, zadano građivo.

(Zabilježeno 31. svibnja 1995.)

Roditelj

Osvrt psihologa

Teškoće u čitanju i pisanju, naročito ukoliko su vezane uz nemogućnost dugotrajnog usmjeravanja pažnje, traže velik napor u svladavanju školskoga građiva. Napor se sastoji u dodatnom trudu i energiji potrebnoj u pronalaženju efikasnih metoda učenja. Najčešće do uspješnih metoda, koje će im donijeti satisfakciju, djeca ne dolaze sama nego uz pomoć roditelja, ponekad učitelja i pedagoga škole. Ukoliko ta pomoć izostane, djeca počinju razvijati izbjegavajuće aktivnosti kojima je svrha smanjiti doživljaj neuspjeha.

U pravilu nerado čitaju i pišu, te se od početka školovanja, zbog nužnosti korekcije, vežu uz pomoć roditelja. Tzv. metaučenje, tj. učenje o tome kako učiti, osim uspješnosti u djeteta jača samopouzdanje i osjećaj kompetencije. Poteškoće nastaju ukoliko se tijekom rada roditelj na vrijeme ne distancira od onih aktivnosti i postupaka u kojima nije neophodna njegova prisutnost. Isprva neprimjetno, a kasnije sve očitije, javlja se nesamostalnost, koja ponekad rezultira i potpunom pasivnošću djeteta. Napori koje roditelji ulažu nerijetko ograničavaju njegove obveze, te utječu na stabilnost i harmoniju ukupnoga obiteljskog života.

Poneki roditelji svjesni začaranoga kruga, potraže pomoć za sebe, neovisno o djetetovom problemu.

S druge strane, u djeteta može jačati otpor budući da usmjeravajuće aktivnosti može doživjeti kao kontrolirajuće ponašanje, te s time u vezi razvija određene simptome narušene prilagodbe kao što su pojačan psihomotorni nemir, onihofagija, tikovi i ostala neprihvatljiva ponašanja. U tim slučajevima preporučamo osim specijalne vježbe čitanja i pisanja i psihoterapijski postupak.

Odgovarajućim tretmanom, roditelj kao karika terapijskog postupka, omogućava djetetu pomoć u učenju u onim segmentima u kojima je ona neophodna, potičući paralelno samostalnost i samoodgovornost u svim ostalim aktivnostima.

Pohvale koje dijete može početi dobivati u školi, prve su vanjske manifestacije uspjeha, a na osobnom planu ostaje osjećaj zadovoljstva i želje za novim postignućima.

Svaki put kad ostvarimo takav, ne mali cilj, možemo se prisjetiti poznate kineske poslovice i priznati sebi da smo bili dovoljno mudri da ne lovimo ribu za dijete ili umjesto njega, nego smo ga naučili da to radi samo. I pri tom uživa, naravno!

Sanja Jusufbegović, prof. psiholog

Dyslexics should not be regarded as having a learning difficulty, rather a different kind of learning ability.

Albert Galaburda (Orton Dyslexia Society brain research project)

Dislektičare ne bi trebalo uzimati kao osobe s poteškoćama u učenju, već kao osobe koje uče na drugi način.

Dragi suradnici,

drago nam je da vam novi Upravni odbor ovim Biltenom može dati nove informacije o našem radu i aktivnostima, te o pojedinim problemima iz područja disleksije i disgrafije.

U želji da ćete i vi potpomoći u razvijanju još bogatijih sadržaja, a u korist djece i roditelja, pozivamo vas da ostvarenju ovih plemenitih ciljeva pridonese svojim aktivnim angažmanom. Svaki i najmanji doprinos bit će nam dragocjen, svi zajedno imat ćemo priliku obogatiti se novim spoznajama. Stoga vas pozivamo na marljivu suradnju i na uključivanje u rad.

Republika Hrvatska se želi uključiti u Europsku zajednicu. Budući da je HUD već uključen u međunarodno udruženje EDA, dostupna su nam sva dostignuća iz ove problematike pa tako imamo mogućnost obostrane razmjene iskustva. Još jednom vas pozivamo na suradnju i unaprijed zahvaljujemo

Za Upravni odbor: Nada Lovrić, prof.

HUD

Hrvatska udruga za disleksiju
Kušlanova 59a
10000 Zagreb

tel: 01/2338-022
fax: 01/229-950
(dežurstvo srijedom od 18 do 19 sati)

žiro račun 30109-678-84094
Zagrebačka banka

Program simpozija 1998./99.

U časopisu EDA NEWS broj 3, koji smo primili u studenom 1998., tiskan je program simpozija i događanja za godinu 1998./99. Tu se možemo i mi uvrstiti svojom aktivnošću.

Croatia	VI. godišnja konferencija hrvatskih psihologa pod nazivom Dyslexia/Dysgraphia	Nov. 18 – 21 1998 Dubrovnik
USA	The International Dyslexia Society (formerly the Orton Dyslexia Society) International Conference	Nov. 8 – 11 1998 San Francisco
Croatia	Hrvatska udruga za disleksiju Okrugli stol – Language Shock (Dyslexia across cultures)	Dec. 5 1998 Zagreb
Luxembourg	EUROPEAN DYSLEXIA ASSOCIATION CONFERENCE <i>Dyslexia – School and Study</i> . For details Fax+44 1234 261 897	March 5 - 7 1999 Parc Belle-vue Hotel
Austria	Erste Osterreichische Dachverband Legasthenie (EODL)	March 12 – 13 1999
Britain	<i>Speech and language Impairments: from Theory to Practice</i> , 3 rd International Symposium. For info. contact Psychology Dept. University of York	March 21 - 25 1999 York University
Quebec	24 th Annual International Conference on Learning Disabilities <i>Imagine My Future</i> – for Educators and Health Care Professionals. For info. Tel: (514) 861-3511 Fax: (514) 952-2256. e-mail: aqeta@sympatico.ca	March 25 - 27 1999 Queen Elizabeth Hotel Montreal
Croatia	Savjetovanje – Pomoć djeci i prilagođavanje školskog programa njihovom mentalnom razvoju	May 1999 Zagreb
Britain	<i>Multilingualism and Dyslexia</i> International Conference – British Dyslexia Association in association with European Dyslexia Association & International Dyslexia Association (USA). Contact MIST PO Box 88, Sackville Street, Manchester M60 1QD. Tel: (44) 161 200 4100. Fax (44) 161 200 4090. e-mail: mcc@umist.ac.uk . Check website for updates < http://www.bda-dyslexia.org.uk >	June 17 – 19 1999 UMIST, Manchester
Australia	Syxxth Biennial International Conference of the International Association of Special Education <i>Overcoming Great Barriers</i> . Contact Dr. Susan Butler, Faculty of Education, University of Sydney, NSW 2000, Australia	July 19 – 23 1999 University of Sydney
Germany	<i>Basic Mechanisms of Language and Language Disorders</i> University of Leipzig & Leipzig Max Planck Institute for Cognitive Neuroscience. Contact Prof. Evelin Witruk, Dept. Psychology, Leipzig University Tel: +49 341 97 359 39. e-mail: witruk@rz.uni-leipzig.de	Sept. 27 - 30 1999 Leipzig University

BILTEN IZDAJE:

Hrvatska udruga za disleksiju
Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Kušlanova 59a
Urednik: Stanislava Leljak-Turžanski, predsjednica
Uredništvo: Karmela Krušlin, dopredsjednica

Gordana Baričević Nada Lovrić
Emica Farago Ljiljana Petrovski
Ana Kalčić Maja Rački
Mirjana Lenček-Vancaš

Lektorica: Mira Ćurić

Izlazi 2 puta godišnje. Naklada 500 primjeraka.

BILTEN JE BESPLATAN!

Zamolba članovima Udruge,

Molimo vas, da nam nakon uplate članarine pošaljete uplatnicu na adresu: **Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Zagreb, Kušlanova 59a**, kako bismo vas uvrstili u popis članova HUD-a i dodijelili vam člansku iskaznicu.

Upravni odbor

Zahvaljujemo gospođi Nedimi Šljivić na novčanoj pomoći za izlazak drugog broja Biltena.